Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра кримінального процесу та криміналістики

КЕЙС
заняття на тему
«Міжнародна правова допомога у проведенні процесуальних дій. Порядок підготовки та передачі матеріалів міжнародних запитів (доручень) до компетентних органів іноземних держав, у яких запитується про необхідність проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій»

Підвищення кваліфікації
слідчих
Національної поліції України

Інформація про викладача:
ГУЦУЛЯК Юрій Васильович
0677447160

Львів -2022

Тема

«Міжнародна правова допомога у проведенні процесуальних дій. Порядок підготовки та передачі матеріалів міжнародних запитів (доручень) до компетентних органів іноземних держав, у яких запитується про необхідність проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій»

Годин на тему – 4
Занять – 2 (4 академічні години).
З них: лекційних – 1 заняття (2 академічні години)
практичних занять – 1 заняття (2 академічні години)

Навчальна мета: удосконалення понятєво-категоріального апарату з теми та систематизованих стійких знань слухачів в галузі кримінального процесуального права, поглиблення теоретичних знань (уявлень) щодо міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні, зокрема порядку виконання, підготовки, передачі та направлення відповідних матеріалів до компетентних органів іноземних держав щодо проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій. А також набуття вмінь та навичок застосування теоретичних знань при вирішенні практичних завдань з вказаного правового інституту, в ході провадження досудового розслідування.

Виховна мета: сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, уміння застосовувати отримані знання в практичній діяльності слідчих Національної поліції України.

Розвиваюча мета: розвивати інтелектуальні здібності, мовлення, пам’ять, увагу, мислення, спостережливість, самостійність слідчих Національної поліції України

Навчальне обладнання, ТЗН: електронні підручники, посібники, мультимедійні слайди, комп’ютер.

Наочні засоби: схеми, зразки документів.

Міжтематичні зв’язки: кримінальний процес, криміналістика, основні права людини і громадянина; міжнародні стандарти в галузі прав людини.

План лекційного заняття (навчальні питання):

1. Поняття та правова основа міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

2. Загальні засади міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

3. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій.

4. Процесуальний порядок підготовки та передачі матеріалів міжнародних запитів (доручень) до компетентних органів іноземних держав, у яких запитується про необхідність проведення СРД та НСРД.

1. Поняття та правова основа міжнародного співробітництва під час кримінального провадження

Останні десятиліття органи досудового розслідування та суди України в широких масштабах здійснюють міжнародне співробітництво при розслідуванні кримінальних проваджень.

Помітним кроком на шляху правового регулювання цієї діяльності стало прийняття та введення в дію КПК України 2012 р., що містить норми, які регламентують міжнародного співробітництво у сфері кримінального судочинства.

Світовим співтовариством прийняті та розроблені документи, приєднання до яких вимагає глибокого осмислення їх основних положень та механізмів реалізації у національному кримінальному процесуальному законодавстві. Серед них слід назвати, передусім, Статут ООН, Загальну декларацію прав людини 1948 р., Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод 1950 р., Віденську конвенцію 1969 р. про право міжнародних договорів 1980 р)., типові договори про взаємодопомогу в галузі кримінального правосуддя, про перейняття кримінального провадження та видачу, що були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН (1990), Конвенцію ООН 2000 р. проти транснаціональної злочинності, а також інші міжнародні акти ООН та інших міжнародних організацій.

Норми цих міжнародно-правових документів містять приписи, спрямовані на врегулювання і традиційних, і нових напрямів міжнародного співробітництва у сфері кримінального процесу: а) по розшуку, арешту та конфіскації отриманих злочинним шляхом грошей та майна, а також доходів від злочинної діяльності; б) розслідуванню комп'ютерних злочинів; в) використанню відео зв'язку при наданні взаємної правової допомоги у кримінальних провадженнях.

Аналізуючи норми правового регулювання, зустрічаються кілька понятійних визначень діяльності пов'язаної з міжнародним співробітництвом у кримінальному провадженні: «співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю» та «правова допомога у кримінальних справах». Відмінність

цих понять полягає у характері дій, що здійснюються у разі надання допомоги або здійснення співробітництва в межах кримінального провадження. Правова допомога передбачає виконання окремих дій, покликаних сприяти вирішенню певних питань, пов'язаних із розслідуванням, судовим розглядом та виконанням покарання в окремих кримінальних провадженнях. Співробітництво ж означає цілеспрямовану постійну, спільну та узгоджену, широку за масштабами й різну за формами та напрямами діяльність компетентних правоохоронних органів, яка стосується загальних інтересів держав, що співпрацюють, та спрямована на досягнення єдиних цілей у боротьбі зі злочинністю.

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю є урегульованою нормами міжнародного та внутрішньодержавного права узгоджена діяльність різних країн по захисту інтересів особи, суспільства й держави від міжнародних та транснаціональних злочинів, а також по прийняттю обумовлених національним кримінальним законодавством суб'єктами цієї діяльності заходів, спрямованих на забезпечення національного кримінального процесу та відправлення правосуддя їхніми судами у справах про злочини, які посягають на внутрішньодержавний порядок.

Правова допомога у кримінальних провадженнях є одним із напрямів міжнародного співробітництва у галузі боротьби зі злочинністю. Таке міжнародне співробітництво, включає також низку інших заходів організаційно-правового, пошукового та інформаційного характеру, що спрямовані на досягнення завдань, які стоять перед правоохоронними органами. Здійснення цих дій у межах міжнародного співробітництва можливе не тільки у зв'язку із розпочатим кримінальним провадженням, але і з метою перевірки заяв та повідомлень про вчинені (чи такі, що готуються) кримінальні правопорушення, з метою використання одержаної інформації для вирішенні питання про початок кримінального провадження.

До того ж співробітництво у цій сфері охоплює практичні заходи, що спрямовані на удосконалення правової діяльності у цій галузі. До них слід віднести, зокрема: а) обмін інформацією про можливості та умови надання правової допомоги; б) вивчення досвіду інших держав у боротьбі з окремими видами злочинів (зокрема, й тими, що мають ознаки транснаціонального характеру); в) впровадження такого досвіду у практику вітчизняних правоохоронних органів; г) підвищення кваліфікації працівників суду та правоохоронних органів; ґ) заходи організаційного характеру, а саме: заснування спеціалізованих інформаційних банків про структуру злочинної діяльності, фізичних та юридичних осіб, контрольованих злочинними

групами, членів й лідерів організованих злочинних груп, сфери та способи легалізації доходів, отриманих унаслідок злочинної діяльності тощо); д) створення спеціальних підрозділів правоохоронних органів, головним напрямом діяльності яких є міжнародне співробітництво у цій сфері.

В нормативно-правовому забезпеченні цього інституту в національному кримінальному-процесуальному законодавстві вживається термін міжнародна правова допомога.

Відповідно до ч.1 ст. 541 КПК України, *міжнародна правова допомога* - проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Але можливі й інші форми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження ніж у КПК України, якщо вони передбачені відповідним міжнародним договором України.

Порядок направлення запиту до іншої держави, порядок розгляду уповноваженим (центральним) органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи про таку допомогу і порядок виконання такого запиту визначаються КПК України і чинними міжнародними договорами України.

2. Загальні засади міжнародного співробітництва під час кримінального провадження

Договори про правову допомогу в основному регулюють такі питання, як екстрадиція, виконання іноземного судового рішення, виконання окремого процесуального доручення, а також питання колізійного права. Інколи це можуть бути інші питання, наприклад обмін інформацією відповідно до Європейської Конвенції про інформацію відносно іноземного законодавства 1968 року.

Перелік напрямів правової допомоги, які включено до конкретного договору, залежить від домовленості між державами: це може бути екстрадиція, причому окремої групи осіб, правова допомога у кримінальних

провадженнях. Питання правової допомоги можуть бути включені до міжнародних договорів про уніфікацію кримінального законодавства.

З розширенням міжнародної співпраці України, включаючи кримінальне судочинство, виникають випадки, коли договору між Україною та міжнародним партнером не має. За відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності (ч.1 ст.544 КПК України).

Уповноважений (центральний) орган України, направляючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

Згідно з умовами ч. 1 ст. 544 КПК України уповноважений (центральний) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуючої сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

Уповноважений (центральний) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такій державі міжнародної правової допомоги керується КПК.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральний) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

Суб'єкти міжнародного співробітництва під час кримінального провадження:

- запитуюча сторона - держава, компетентний орган якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа;
- запитувана сторона – держава, до компетентного органу якої направляється запит.

Відповідними компетентними органами України у сфері міжнародного співробітництва під час кримінального провадження є уповноважені (центральні) органи - орган, уповноважений від імені держави розглянути запит компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи і вжити заходів з метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги. Офіс Генерального прокурора звертається із запитами про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних

компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке у таких випадках здійснює функції центрального органу України (ч.1 ст. 545 КПК).

Міністерство юстиції України звертається із запитами судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав (ч.2 ст. 545 КПК).

Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилають до Національного антикорупційного бюро України отримані (надані) у рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки (ч.3 ст. 545 КПК).

У діяльності цих уповноважених суб'єктів може використовуватися допомога національних центральних бюро (НЦБ) Інтерполу. Зазначені бюро Інтерполу є такими, що пов'язують Інтерпол з поліціями держав–членів Інтерполу. Вони є базовими пунктами для підтримки міжнародної поліцейської співпраці.

Тож, законодавчо встановленими *формами міжнародного співробітництва* відповідно до ст. 542 КПК України є надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Зокрема, більш детально ці форми міжнародного співробітництва полягають у наступному:

1) надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій – це проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

2) видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі;

прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави;

3) тимчасова передача осіб – це видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з її участю та притягнення до кримінальної відповідальності з метою запобігання закінченню строків давності або втраті доказів у кримінальному провадженні;

4) перейняття кримінального переслідування – це здійснення компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом;

5) передача засуджених осіб для відбування покарання на підставі запиту уповноваженого (центрального) органу іноземної держави, звернення засудженого, його законного представника або близьких родичів чи членів сім'ї, а також інших обставин, передбачених законом України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

6) визнання та виконання вироків в Україні міжнародних судових установ.

Незалежно від форми міжнародне співробітництво здійснюється через відповідний запит (доручення, клопотання) – це засноване на міжнародно-правових нормах втілене у належну процесуальну форму звернення слідчого, прокурора чи суду, який здійснює кримінальне провадження, до компетентної установи юстиції іноземної держави або міжнародної організації з проханням про проведення окремих процесуальних дій, вручення документів, передачі предметів, отримання інформації чи здійснення інших процесуальних видів взаємодії, яке виконується відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства обох держав.

Запит і долучені до нього документи складаються у письмовій формі, засвідчуються підписом уповноваженої особи та печаткою відповідного органу.

Запит і долучені до нього документи супроводжуються засвідченим у встановленому порядку перекладом мовою, визначеною відповідним міжнародним договором України, а за відсутності такого договору - офіційною мовою запитуваної сторони або іншою прийнятною для цієї сторони мовою.

Запит надсилається за кордон поштою, а в невідкладних випадках електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку. У такому разі

оригінал запиту надсилається поштою не пізніше трьох днів з моменту його передання електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку.

Уповноважений (центральний) орган України може прийняти до розгляду запит, який надійшов від запитуючої сторони електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Виконання такого запиту здійснюється виключно за умови підтвердження надіслання або передачі його оригіналу. Направлення компетентному органу іноземної держави матеріалів виконання запиту можливе тільки після отримання українською стороною оригіналу запиту.

КПК України у ст. 549 визначає порядок зберігання та передання речових доказів. Так, речові докази і документи, передані запитуваною стороною на виконання запиту (доручення, клопотання) компетентного органу України у порядку міжнародного співробітництва, зберігаються в порядку, встановленому КПК для зберігання речових доказів та документів, і після закінчення кримінального провадження повертаються запитуваній стороні, якщо не було досягнуто домовленості про інше.

А, під час передання компетентному органу запитуючої сторони речових доказів і документів на виконання запиту (доручення, клопотання) у порядку міжнародного співробітництва компетентний орган України може відмовитися від вимоги їх повернення в Україну після закінчення кримінального провадження у запитуючій стороні у разі, якщо на території України відсутня потреба їх використання для досудового розслідування та судового розгляду в іншому кримінальному провадженні або відсутні правомірні вимоги третіх осіб щодо права на відповідне майно чи спір щодо нього розглядається у суді.

Також встановлено особливості використання матеріалів отриманих під час міжнародного співробітництва в ході кримінального процесуального доказування.

Ст. 550 КПК України, встановлює, що документи, які направляються у зв'язку із запитом про міжнародне співробітництво, якщо їх складено, засвідчено у відповідній формі офіційною особою компетентного органу запитуючої сторони або запитуваної сторони і скріплено гербовою печаткою компетентного органу, приймаються на території України без додаткового засвідчення (легалізації) у разі, якщо це передбачено міжнародним договором України. А також, що відомості, які містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання дій, передбачених у запиті про міжнародне співробітництво, органами іноземної держави та за процедурою, передбаченою законодавством запитуваної держави, не потребують легалізації і визнаються судом допустимими, якщо під час їх отримання не

було порушено засади справедливого судочинства, права людини і основоположні свободи. Правовий статус учасників кримінального провадження в іноземній державі не потребує додаткового встановлення за правилами КПК України.

3. Процесуальний порядок надання міжнародної правової допомоги під час проведення процесуальних дій

Процесуальні дії, які можуть бути проведені в порядку надання міжнародної правової допомоги – це будь-які процесуальні дії, передбачені КПК України або міжнародним договором.

Суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором надсилає до уповноваженого (центрального) органу України запит про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює.

Уповноважений (центральний) орган України розглядає запит на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів та міжнародних договорів України.

У разі прийняття рішення про направлення запиту уповноважений (центральний) орган України протягом десяти днів надсилає запит уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або дипломатичним шляхом.

У разі відмови у направленні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються відповідному органу України з викладом недоліків, які потрібно усунути, або з поясненням причин неможливості направлення запиту.

Ст. 552 КПК України у ч.1 визначає загальне правило щодо змісту та форма запиту про міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам цього Кодексу або міжнародного договору України, що застосовується у конкретному випадку. Запит може бути складений у формі доручення.

Запит повинен містити:

1) назву органу, який звертається за допомогою, та компетентного органу запитуваної сторони;

2) посилання на відповідний міжнародний договір або на дотримання засади взаємності;

3) найменування кримінального провадження, щодо якого запитується міжнародна правова допомога;

4) стислий опис кримінального правопорушення, що є предметом кримінального провадження, та його правову кваліфікацію;

5) відомості про повідомлену підозру, обвинувачення з викладенням повного тексту відповідних статей Кримінального кодексу України;

6) відомості про відповідну особу, зокрема її ім'я та прізвище, процесуальний статус, місце проживання або перебування, громадянство, інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту, а також зв'язок цієї особи із предметом кримінального провадження;

7) чіткий перелік запитуваних процесуальних дій та обґрунтування їхнього зв'язку із предметом кримінального провадження;

8) відомості про осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, і обґрунтування цієї необхідності;

9) інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту або передбачені міжнародним договором чи вимогою компетентного органу запитуваної сторони.

До запиту про допит особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого додається належним чином засвідчений витяг відповідних статей цього Кодексу з метою роз'яснення особі її процесуальних прав і обов'язків. До запиту також додається перелік питань, які слід поставити особі, або відомості, які необхідно отримати від особи.

До запиту про проведення обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом згідно з КПК, додається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах.

Не вимагається надання інформації згідно з п.п. 4, 5, 8 ч. 2 ст. 552 КПК до запиту про вручення особі документів або викликів до суду.

На стадії досудового розслідування запит про міжнародну правову допомогу погоджується у письмовій формі прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів при проведенні досудового розслідування.

Докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленості про інше із запитуваною стороною.

Відомості, які містяться в матеріалах, отриманих у результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, не можуть визнаватися судом допустимими, якщо запит компетентного органу України був переданий запитуваній стороні з порушенням передбаченого порядку, встановленого КПК України або міжнародним договором України.

Закон визначає наступний порядок розгляду запиту компетентного органу іноземної сторони – ст. 554 КПК України.

Так, Отримавши запит про міжнародну правову допомогу від запитуючої сторони, уповноважений (центральний) орган України розглядає його на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів або міжнародних договорів України.

У разі прийняття рішення про задоволення запиту уповноважений (центральний) орган України надсилає запит компетентному органу України для виконання.

У межах повноважень Офіс Генерального прокурора має право надавати вказівки щодо забезпечення належного, повного та своєчасного виконання такого запиту. Наведені вказівки є обов'язковими до виконання відповідним компетентним органом України.

Виключно центральним органом України щодо міжнародної правової допомоги приймається рішення за запитом (дорученням) про міжнародну правову допомогу щодо:

1) присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання міжнародної правової допомоги. Якщо запит (доручення) про міжнародну правову допомогу, що передбачає присутність представника, надійшов відповідно до частини третьої ст. 545 КПК, його копію невідкладно надсилають до уповноваженого (центрального) органу для вирішення в цій частині;

2) надання компетентним органам іноземної держави гарантій щодо умов виконання запиту (доручення), передбачених частиною другою статті 544 КПК, та отримання таких гарантій від інших держав;

3) тимчасової передачі особи, яка відбуває покарання, для участі у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях.

У разі задоволення запиту уповноважений (центральний) орган України зобов'язаний забезпечити передання уповноваженому (центральному) органу запитуючої сторони матеріалів, одержаних у результаті виконання запиту.

У разі відмови у задоволенні запиту уповноважений (центральний) орган України повідомляє запитуючій стороні причини відмови, а також умови, за яких запит може бути розглянутий повторно, і повертає запит.

Якщо є підстави для відмови у задоволенні запиту або для його відкладення, уповноважений (центральний) орган України може узгодити із запитуючою стороною порядок виконання запиту за певних обмежень. Якщо запитуюча сторона погоджується з визначеними умовами, запит задовольняється після виконання запитуючою стороною цих умов.

На прохання запитуючої сторони уповноважений (центральний) орган України має право вжити додаткових заходів для забезпечення

конфіденційності факту отримання запиту про міжнародну правову допомогу, його змісту та відомостей, отриманих у результаті його виконання

Запитуючій стороні може бути відмовлено у задоволенні запиту про правову допомогу у випадках, передбачених міжнародним договором України.

За відсутності міжнародного договору України у виконанні запиту повинно бути відмовлено, якщо:

1) виконання запиту суперечитиме конституційним засадам чи може завдати шкоди суверенітету, безпеці, громадському порядку або іншим інтересам України;

2) запит стосується правопорушення, за яке в Україні стосовно тієї самої особи судом прийнято рішення, яке набрало законної сили;

3) запитуюча сторона не забезпечує взаємності у цій сфері;

4) запит стосується діяння, яке не є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність;

5) є достатні підстави вважати, що запит спрямований на переслідування, засудження або покарання особи за ознаками її раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

6) запит стосується кримінального правопорушення, яке є предметом досудового розслідування або судового розгляду в Україні.

Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України визначено у ст. 558 КПК України. Згідно якої, Центральний орган України щодо міжнародної правової допомоги або орган, уповноважений здійснювати зносини відповідно до частини третьої статті 545 КПК, за результатами розгляду запиту компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу приймає рішення щодо:

1) доручення його виконання органу досудового розслідування, прокуратури або суду з одночасним вжиттям заходів щодо забезпечення умов конфіденційності;

2) можливості виконання запиту із застосуванням законодавства іноземної держави;

3) відкладення виконання, якщо це може перешкоджати кримінальному провадженню на території України, або погоджує з компетентним органом іноземної держави можливість виконання запиту на певних умовах;

4) відмови у виконанні запиту з підстав, передбачених статтею 557 цього Кодексу;

5) можливості виконання запиту, якщо витрати на таке виконання явно перевищуватимуть завдану кримінальним правопорушенням шкоду або явно не відповідатимуть тяжкості кримінального правопорушення (якщо це не суперечить міжнародному договору України);

6) вчинення інших дій, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Запит компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу виконується упродовж одного місяця з дати його надходження до безпосереднього виконавця. За необхідності виконання складних та великих за обсягами процесуальних дій, у тому числі таких, що потребують погодження прокурора або можуть бути проведені лише на підставі ухвали слідчого судді, строк виконання може бути продовжений центральним органом України або органом, уповноваженим здійснювати зносини з компетентними органами іноземної держави відповідно до ч. 3 ст. 545 КПК.

Складені органом досудового розслідування, слідчим, прокурором або суддею документи для забезпечення виконання запиту про міжнародну правову допомогу підписуються зазначеними посадовими особами та скріплюються печаткою відповідного органу. Отримані за результатами виконання запиту від інших відомств, установ чи підприємств (незалежно від форми власності) документи повинні бути підписані їхніми керівниками та скріплені печаткою відповідного відомства, установи чи підприємства. Орган досудового розслідування або слідчий передає матеріали виконання запиту прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, для перевірки повноти і законності проведених слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Отримані під час виконання запиту про міжнародну правову допомогу документи направляються компетентному органу іноземної держави у порядку, встановленому відповідним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

У разі відсутності міжнародного договору України з відповідною іноземною державою виконання запиту про міжнародну правову допомогу здійснюється з дотриманням вимог ст. 588 КПК, а отримані документи направляються центральним органом України щодо міжнародної правової допомоги дипломатичним шляхом.

При передачі матеріалів компетентному органу іноземної держави центральний орган України щодо міжнародної правової допомоги або орган, уповноважений здійснювати зносини з компетентними органами іноземної держави відповідно до ч. 3 ст. 545 цього Кодексу, може встановити

відповідно до законодавства та міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, обмеження щодо використання таких матеріалів.

У разі неможливості виконати запит про міжнародну правову допомогу, а також у разі відмови у наданні міжнародної правової допомоги з підстав, передбачених ст. 557 КПК, центральний орган України щодо міжнародної правової допомоги або орган, уповноважений здійснювати зносини відповідно до ч. 3 ст. 545 КПК, повертає такий запит компетентному органу іноземної держави із зазначенням причин.

Надання правової допомоги може бути повністю або частково відкладене, якщо виконання доручення перешкоджатиме досудовому розслідуванню або судовому розгляду, що триває в Україні. Такий захід є необхідним з метою забезпечення завдань кримінального судочинства на території України.

Орган, якому було доручено виконання запиту, після здійснення необхідних процесуальних дій надсилає всі отримані матеріали уповноваженому (центральному) органу України. У разі неправильного або неповного виконання запиту уповноважений (центральний) орган має право вимагати додаткових заходів для виконання запиту.

Документи, отримані внаслідок виконання запиту, засвідчуються гербовою печаткою компетентного органу, який проводив процесуальні дії, та передаються уповноваженому (центральному) органу України для передання запитуючій стороні без перекладу, якщо інше не передбачено міжнародним договором.

Уповноважений (центральний) орган України надсилає матеріали, отримані під час виконання запиту, уповноваженому (центральному) органу запитуючої сторони протягом десяти календарних днів після їх отримання від компетентного органу України.

Щодо присутності представників іноземної держави під час проведення процесуальних дій, то закон визначає наступні основні правила: представник компетентного органу іноземної держави, дозвіл на присутність якого надано відповідно до вимог КПК, не має права самостійно проводити на території України будь-які процесуальні дії. У разі присутності під час проведення процесуальних дій такі представники повинні дотримуватися вимог законів України.

Особи, про які йдеться вище, мають право спостерігати за проведенням процесуальних дій та вносити зауваження та пропозиції щодо їх проведення, з дозволу слідчого, прокурора або суду ставити запитання, а також робити записи, у тому числі із застосуванням технічних засобів.

4. Процесуальний порядок підготовки та передачі матеріалів міжнародних запитів (доручень) до компетентних органів іноземних держав, у яких запитується про необхідність проведення СРД та НСРД

Якщо для виконання запиту компетентного органу іноземної держави необхідно провести процесуальну дію, виконання якої в Україні можливе лише з дозволу прокурора або суду, така дія здійснюється лише за умови отримання відповідного дозволу в порядку, передбаченому КПК, навіть якщо законодавство запитуючої сторони цього не передбачає. Підставою для вирішення питання щодо надання такого дозволу є матеріали звернення компетентного органу іноземної держави (ч.1 ст. 562 КПК України).

У разі якщо при зверненні за допомогою в іноземній державі необхідно виконати процесуальну дію, для проведення якої в Україні потрібен дозвіл прокурора або суду, така процесуальна дія потребує надання відповідного дозволу прокурором або судом у порядку, встановленому цим Кодексом, лише у разі, якщо це передбачено міжнародним договором або є обов'язковою умовою надання такого виду допомоги за законодавством запитуваної сторони. При цьому строк дії такого дозволу не обмежується, а належно засвідчена копія дозволу долучається до матеріалів запиту (ч.2 ст. 562 КПК України).

Ці правила поширюється і на порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій. В даному випадку застосовуються правила передбачені Главою 21 КПК.

Також КПК містить окремі особливості проведення слідчих (розшукових) дій.

Це, зокрема, стосується допиту за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції (ст. 567 КПК України).

Допит за запитом компетентного органу іноземної держави проводиться у присутності слідчого судді за місцезнаходженням особи за допомогою відео- або телефонної конференції у таких випадках:

1) неможливості прибуття певних осіб до компетентного органу іноземної держави;

2) для забезпечення безпеки осіб;

3) з інших підстав, визначених слідчим суддею (судом).

Допит шляхом відео- або телефонної конференції виконується у порядку, передбаченому процесуальним законом запитуючої сторони у тій мірі, в якій такий порядок не суперечить засадам кримінального процесуального законодавства України та загальновизнаним стандартам забезпечення прав людини і основоположних свобод.

3. Компетентний орган запитуючої сторони повинен забезпечити участь перекладача під час проведення відео- або телефонної конференції.

Якщо під час допиту слідчий суддя виявив порушення порядку, передбаченого частиною другою цієї статті, особою, яка здійснює допит, він повідомляє про це учасників процесуальної дії та зупиняє допит з метою вжиття заходів для його усунення. Допит продовжується тільки після узгодження з компетентним органом запитуючої сторони необхідних змін у процедурі.

Протокол допиту та носії відео- або аудіоінформації надсилаються до компетентного органу запитуючої сторони.

За цими ж правилами проводяться допити за допомогою відео- або телефонної конференції за запитами компетентного органу України.

Щодо розшуку, арешту і забезпечення конфіскації майна, то КПК встановлює у ст. 568 наступні правила: на підставі запиту про міжнародну правову допомогу відповідні органи України проводять передбачені цим Кодексом процесуальні дії, а також інші передбачені спеціальним законом дії з метою виявлення та арешту майна, грошей і цінностей, що відповідають будь-якій із ознак, передбачених ч. 1 ст. 96-2 Кримінального кодексу України, а також майна, яке належить підозрюваним, обвинуваченим або засудженим особам.

При накладенні арешту на майно, зазначене в ч. 1 ст. 568 КПК, забезпечуються необхідні заходи, зокрема передбачені п. 5 ч. 6ї ст. 100 КПК, з метою його збереження до прийняття судом рішення щодо такого майна, про що повідомляють запитуючій стороні.

За запитом запитуючої сторони виявлене майно:

1) може бути передане компетентному органу запитуючої сторони як доказ у кримінальному провадженні з дотриманням вимог ст. 562 КПК або для повернення власнику;

2) може бути конфісковане, якщо це передбачено вироком чи іншим рішенням суду запитуючої сторони, які набрали законної сили.

Майно, передбачене п. 1 ч. 3 ст. 562 КПК, не передається запитуваній стороні або його передання може бути відстрочене чи тимчасовим, якщо це майно потребується для цілей розгляду цивільної або кримінальної справи в Україні чи не може бути вивезено за кордон з інших підстав, передбачених законом.

Майно, конфісковане згідно з п. 2 ч. 3 ст. 562 КПК, передається в дохід Державного бюджету України, крім випадків, передбачених частиною шостою цієї статті.

За клопотанням центрального органу України суд може прийняти рішення про передачу майна, конфіскованого згідно з п. 2 ч. 3 ст. 562 КПК, а так само його грошового еквівалента:

1) запитуючій стороні, яка прийняла рішення про конфіскацію для відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочином;

2) згідно з міжнародними договорами України, що регулюють питання розподілу конфіскованого майна або його грошового еквівалента.

Передання майна, на яке накладено арешт, а також конфіскованого майна може бути відкладено, якщо це необхідно для досудового розслідування та судового розгляду в Україні або розгляду спору про права інших осіб.

Практичне заняття

План заняття:

Вирішення ситуаційних задач:

1. Громадянин Яник вчинив ряд злочинів на території м. Києва (Україна) та м. Мінск (Республіка Білорусь). Розслідування кримінального провадження здійснює слідчий органу досудового розслідування у м. Києві.

Яке кримінально-процесуальне законодавство буде застосовуватись при провадженні слідчих (розшукових) дій на території м. Києва та території м. Мінськ (за умови необхідності проведення С(Р)Д в тому ж провадженні щодо гр. Яника)?

2. Під час перебування в Україні двоє туристів з Угорщини сталі свідками в кримінальному провадженні. Це було встановлено лише тоді, коли туристи повернулись додому.

Як організувати їх допит на стадії досудового розслідування і під час судового розгляду?

3. 09.09.2021 уповноваженим (центральним) органом України було прийняте рішення про направлення запиту про проведення обшуку, а 22.09.2021 надіслано запит уповноваженому (центральному) органові запитуваної сторони дипломатичним шляхом. До запиту також було долучено перелік відомостей, які необхідно отримати від особи. Запит про міжнародну правову допомогу було погоджено у письмовій формі прокурором міста.

Чи було в даному випадку дотримано процедуру направлення запиту про міжнародну правову допомогу? Які вимоги пред'являються до змісту та форми запиту про міжнародну правову допомогу?

4. В порядку надання міжнародної правової допомоги уповноваженими органами України до Польщі було направлено запит про проведення допиту, а також обшуку в помешканні г-на Польщі Моравського, котрий вчинив злочин на території України.

Польською стороною запит було задоволено, слідчі дії проведено.

Проаналізуйте ситуацію. Чи було допущені порушення закону?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

І. Спеціалізована література:

1. Красноборова М., Рибалка Н., Фрич В. Передання кримінального провадження компетентному органу іноземної держави у разі унеможливлення екстрадиції / М. Красноборова., Н. Рибалка., В. Фрич // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – Випуск No1 (34). - С.132 - 137.
2. Березняк В. С. Сучасні погляди на поняття "екстрадиція" у науці кримінально - процесуального права / В. С. Березняк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. Випуск № 4 (74). - С. 374 - 383.
3. Березняк В. С. Проблемі питання, пов’язані із залученням перекладача під час видачі осіб (екстрадиції) / В. С. Березняк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. Випуск № 1 (75) - С.409 - 416.
4. Максимів Л.В. Перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиційна перевірка): деякі проблемні аспекти / Максимів Л.В. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – Випуск 4. – С. 367 – 376.
5. Філяніна Л.А. Міжнародно-правові аспекти надання правової допомоги під час кримінального провадження / Л.А. Філяніна // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1(65). – С. 531 – 534.
6. Карпенко М.І. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] / М. І. Карпенко, О. О. Швець // Юридична наука. - 2013. - № 8. - С. 56 - 68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_8_9
7. Чорноус Ю. М. Суб’єкти міжнародного співробітництва під час кримінального провадження [Електронний ресурс] / Ю. М. Чорноус // Південноукраїнський Правничий часопис. - 2013. - № 1. - С. 193 - 197. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_1_63
8. Задоя К. П. Проблеми гармонізації та застосування положень Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження [Електронний ресурс] / К.П. Задоя // Вісник Вищої ради юстиції. - 2013. - № 3. - С. 56-73. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvru_2013_3_7
9. Данкович Н. О. Напрями вдосконалення міжнародного співробітництва органів прокуратури в кримінальному провадженні в Україні [Електронний ресурс] / Н.О. Данкович // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). - 2014. - № 2. - С.101-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2014_2_17
10. Конограй Н. Повноваження спільних слідчих груп у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження [Електронний ресурс] / Н.Конограй // Вісник Національної академії

прокуратури України. - 2015. - № 4. - С.99-105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2015_4_17

ІІ. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: http://www.president.gov.ua/
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua
3. Урядовий портал. Єдиний веб-потал органів виконавчої влади. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/
4. Офіційний веб-потал Міністерства внутрішніх справ України. URL: http://www.mvs.gov.ua/
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: http://www.minjust.gov.ua/
6. Офіційний веб-потал Міністерства освіти і науки України. URL: http://www.mon.gov.ua/
7. Національне агентство України з питань державної служби. URL: http://nads.gov.ua/control/uk/index
8. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: http://www.nau.ua/
9. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: http://www.lvduvs.edu.ua